Încercări de tipărire a operei lui Gheorghe Şincai

RAMONA DRAGOMIR
Biblioteca Judeţeană Mureş

Se stingea solitar, la marginea drumului colbăit, sufletul şi trupul lui obosit găsindu-şi liniştea în ţărâna patriei pe care a iubit-o atât de mult şi pentru care s-a străduit din toate puterile să o înalţe pe treptele adevărului. Gândurile lui Şincai, căci despre el este vorba, aşternute cu grijă şi migală pe hârtie, după ani şi ani de trudă, au rămas vii în conştiinţa urmaşilor, constituind pentru generaţiile viitoare un vibrant mesaj.[154]

„*Tot ceea ce a făcut şi tot ceea ce a gândit, a fost făcut şi gândit cu mari disponibilităţi de energie şi de patos. A îndurat ca un martir cele mai crunte umilinţe şi privaţiuni pentru că nu a încetat nici o clipă să-şi iubească naţia şi să lupte cu toate puterile minţii sale pentru a o vedea ridicată în rândul naţiilor luminate ale Europei.*"[155]

După ani şi ani de trudă prin bibliotecile şi depozitele prăfuite ale Europei, gândurile lui Şincai aşternute cu grijă şi migală pe hârtie dau naştere unei adevărate capodopere, ***Hronica românilor şi a mai multor neamuri***. Ajuns la Roma să studieze filozofia, Şincai manifesta un interes deosebit faţă de istoria poporului român, astfel încât în cuprinsul a 18 sau 19 caiete a copiat cu migală, de cele mai multe ori cu mâna proprie, iar în câteva cazuri ajutat de un copist, toate informaţiile pe care le-a putut culege din vechi manuscrise, din istorii, codice, cărţi de călătorii, geografii etc. referitoare la poporul român şi la locurile în care acest neam trăieşte. Şincai a notat aproape tot ce a găsit, astfel că ***Hronica românilor*** s-a născut din dorinţa de a oferi poporului român o istorie, dar mai ales s-a născut din sufletul autorului, suflet plin de revoltă împotriva acelor nedreptăţi istorice, nedreptăţi conturate pe vremea când, în Ardeal, cele trei naţiuni conlocuitoare – ungurii, saşii şi secuii – îşi consolidară dominaţia lor politică şi administrativă, socotind naţiunea română drept una „tolerată."

---

[154] Traian Rus, ***Preocupări pentru tipărirea operei lui Gheorghe Şincai, în secolul al XIX-lea***, în ***Marisia. Studii şi materiale***, X, 1980, p. 705-712.

[155] Mircea Tomuş, ***Gheorghe Şincai***, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1965.

BDD-A19307 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 20:54:57 UTC)

Gheorghe Şincai sfârşea ***Hronica românilor şi a mai multor neamuri*** sau ***Magazin Annalium Daciarum seu Valachiorum***, cum se gândea el la un moment dat să o numească, în primii ani ani secolului al XIX-lea. Astfel, în noiembrie 1811 el solicita episcopului Vulcan să numească pe cineva pentru revizuirea ei. Terminându-şi ***Hronica***, Şincai se gândea, cum era şi firesc, la publicarea ei. Primele încercări de tipărire aparţin însuşi autorului. El se adresează tipografiei din Buda întrebând dacă ar putea-o tipări pe cheltuiala statului, cât ar costa o coală la tirajul de 1000 – 5000 de exemplare şi, mai ales, dacă n-ar putea tipări varianta în limba latină. Politicoasă, tipografia îl gratula cu răspunsul ei pentru ducerea la capăt a unei opere atât de frumoase şi vaste, dar era atât ocupată cu publicarea de manuale şcolare, încât nu se putea angaja la o asemenea lucrare. Totuşi, îi oferea informaţii asupra costului, care se ridica la 40 de florini coala la tirajul de 5000 de exemplare.

Şincai va reuşi, totuşi, să tipărească doar un mic fragment din vasta sa operă ca un supliment al ***Calendarului de la Buda*** şi aceasta, deoarece în anul 1809 este nevoit să părăsească oraşul.

În 1811 Şincai, ajutat de episcopul S. Vulcan, reuşeşte să pună la punct în vederea tiparului ediţia în limba latină a ***Hronicii***. Această versiune va fi trimisă censorului de la Oradea, Anton Szerdahely, urmând ca la data de 6 mai 1812 să primească aprobarea de tipărire a ei pentru Ungaria. Cum însă Oradea nu dispunea de o tipografie, el s-a adresat tipografului de la Sibiu, Petru Barth, care însă nu putea tipări nimic fără acordul cenzurii transilvănene. În aceste condiţii, la 2 iunie 1813 Şincai se adresează în scris guvernului transilvănean, anexând cererii sale manuscrisul ***Chronicon Daco-Romanorum sive Valachorum***. În acest manuscris, Şincai specifica faptul că a lucrat la această lucrare timp de patruzeci de ani, că l-a scris în două limbi – română şi latină – şi având totodată şi aprobarea ca lucrarea să fie tipărită în Transilvania.

Tot cu această ocazie, Şincai avea să-i înmâneze personal episcopului Iosif Martoni un exemplar latinesc al ***Hronicii*** spre examinare, iar textul românesc, în trei volume, îl trimitea direct guvernatorului. Se pare totuşi că guvernul nu era foarte interesat de acest aspect deoarece, după aproape doi ani de aşteptare, se hotărăşte, în sfârşit, să dea un răspuns. Astfel, lucrarea lui Şincai era catalogată drept „*opus igne*,"[156] opera „*era bună de foc*." În aceste condiţii, potrivit opiniei formulate, Comisia va dispune interzicerea tipăririi şi drept urmare se va interzice publicarea şi la Oradea. Nesatisfăcut de această hotărâre, autorul îşi va cere lucrarea înapoi, primind drept răspuns la data de 16 august 1814 faptul că guvernul o consideră pasibilă de confiscare şi deci nu i se poate

[156] Zenovie Pîclişanu, ***Cenzura Cronicii lui Şincai***, vol. 1, nr. 1-3 / 1924-1926 / p. 22-23.

BDD-A19307 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 20:54:57 UTC)

înapoia. „*Lucrarea amintită, constând în trei volume în manuscris redactată în limba română, a fost dispusă la arhivă pentru a se păstra sub sechestru*." O trudă de zeci de ani, în adversităţi de tot felul, în timpuri jenante, peste care omul trecuse numai şi numai din dragoste faţă de neamul său, era considerată acum „*ineptă*," „*deosebit de periculoasă*."

Acest om, având o „*minte excelentă*" şi un spirit neliniştit, aşa cum nu se admitea în împrejurările dictate de timpurile agitate de după Horea, silit să îndure o mare nenorocire, a început să cedeze.

Începând cu anul 1833, în Principate apar noi preocupări pentru tipărirea operei lui Şincai, iar cel care şi-a manifestat dorinţa de a tipări ***Hronica*** a fost Damaschin Bojincă, pe atunci avocat în capitala Ungariei. Iată ce declara domnia sa: „*Am aflat din ziare că opera lui Şincai se găseşte de vânzare la Viena, am vrut să o cumpăr cu intenţia de a o publica*…" Cu toate acestea, intenţia lui Bojincă nu a prins viaţă deoarece, de această dată, Mitropolia din Blaj, din cauza obligaţiilor fiscale, se afla într-o situaţie precară din punct de vedere financiar. După mai multe tentative de publicare, se tipăreşte parţial primul volum, datorită eforturilor Alexandru Gavra şi Gherman Vida, la Buda între 1842-1847 şi la Iaşi în 1843. Aceste date rezultă cu exactitate dintr-un raport adresat domnitorului: „*Meritul cel mare al Cronicii lui Şincai este integru scoasă din nenumărate izvoare originale, de aceea cu drept cuvânt n-au zâsu că în cât timpu această preţioasă operă nu va fi publicată, românii nu vor avea istorie*."[157] De când a ieşit din „peana nemuritorului" opera a zăcut în două manuscrise, dintre care unul aparţinea Episcopiei din Oradea Mare şi se afla la profesorul Gavra din Arad, iar cel de al doilea a fost cumpărat de arhimandritul Gherman din Iaşi cu prilejul unei licitaţii la Viena. Cei doi posesori au făcut numeroase încercări de a scoate la lumină munca de zeci de ani a lui Şincai, însă cu tot sprijinul iubitorilor de istorie, manuscrisul din Oradea nu s-a putut tipări în tipografia Universităţii din Pesta decât în anul 1838, iar manuscrisul din Iaşi cu mult mai târziu.

Copia deţinută de Gherman Vida, a fost realizată direct după manuscris de preotul Petre Mărcuţiu care, se pare că ar fi lucrat între anii 1820-1822 la cererea lui Petru Maior. Primul volum din această lucrare va ajunge la Loga, care-l va vinde bibliotecii din Bucureşti. Celelalte două volume, Mărcuţiu le încredinţează lui Gavra în 1842.

Operele Şcolii Ardelene, care au jucat un rol important în lupta împotriva regimului feudal, în trezirea conştiinţei naţionale în care se promovează solidaritatea românilor de pretutindeni, au trezit interesul cercurilor

[157] Raportul adresat de Alexandru Gavra şi Vida Gherman la 4 iunie 1853 privind tipărirea primului volum al ***Hronicii***.

BDD-A19307 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 20:54:57 UTC)

guvernamentale, inclusiv al domnitorului Alexandru Grigore Ghica. Acesta, plin de recunoştinţă şi admiraţie faţă de comoara istorică a lui Şincai, a cumpărat manuscrisul aflat în posesia lui Vida. Iată ce declara Vida: „*fiind însă un asemenea odor naţional, nicicum se cuvenea a rămâne mai îndelungat într-o proprietate privată*." Astfel, el a solicitat episcopiei din Oradea trimiterea în Oradea a ***Hronicii***, precum şi a unor opere ce aparţineau lui Samuil Micu. Manuscrisele trimise la Viena – 13 volume – au rămas în capitala austriacă până în august 1858, atunci când au fost restituite Episcopiei din Oradea.

Comisia acreditată cu editarea ***Hronicii***, formată din Mihail Kogălniceanu, vornicul Grigore Cuza, Alecu Doinici, Atanasie Panu şi Treboniu Laurean, au reuşit, cu toate greutăţile întâmpinate, ca în anul 1853 să tipărească primele două volume.

În raportul Comisiei, adresat domnitorului Grigore Ghica la 4 iunie 1853 se arăta printre altele: „*Jos iscăliţii, cu respect şi totodată recunoştinţă , primind dară iluminatul vostru afiş din 4 iunie 1852, No 249, deîndată întrunindu-se în comisie s-au silit a răspunde la onorabila chemare ce le-aţi făcut ca cât mai în grabă să scoată la lumină o scriere care cu nerăbdare patriotică se aşteaptă de înălţimea voastră şi de toată românimea. Deci cu toate greutăţile materiale şi mai ales de nepregătirea tipografilor din Iaşi pentru o publicaţie atât de importantă, jos iscăliţii astăzi în aniversarea rândurilor înfăţişează înălţimei voastre cele întâi două tomuri ale Cronicii eşite de sub teascurile tipografiei franco-române care au propus condiţii cele mai uşoare pentru fondurile şcoalelor... deci bucurându-ne cu înălţimea voastră şi cu publicul literar pentru eşirea la lumină a unei scrieri atât de folositoare şi atât de importantă pentru istoria noastră, cu tot respectul supumen înălţimii voastre cele două tomuri cu îndatorirea ca încă în vara anului acesta să aducem la bun sfârşit şi cel de al treilea tom, cel de pe urmă al colecţiei*."

Totuşi, tipărirea celui de al treilea volum al ***Hronicii*** a întârziat, deoarece tipografia franco-română din Iaşi nu a respectat clauzele contractului stabilit şi abia la sfârşitul lunii ianuarie 1854 se putea spune că cel de al treilea volum al ***Hronicii*** era tipărit în întregime. Cheltuielile de editare au fost evaluate la suma de 784, ½ galbeni, adică 29.026 lei.

Tipărirea integrală a operei lui Şincai (1853-1854) scrisă cu litere chirilice avea să aibă semnificaţia unui eveniment naţional, mai ales prin cunoaşterea trecutului de luptă şi suferinţă a poporului român, prin educarea patriotică şi deşteptarea naţională şi avea să servească „*drept felinar minunat pentru ca scriitorii să poată străbate la lumina lui mai departe prin întunecimea veacurilor*."

Gheorghe Şincai nu a făcut doar istoria românilor, ci şi pe „*a mai multor neamuri*" încât „*au fost iale atât de amestecate cu românii, cât locurile, întâmplările şi faptele unora, fără de ale altora, nu se pot scrie pre înţeles*." Se poate afirma că, concepţia feudală, izolaţionistă şi statică, era depăşită cu mult de istoricul

BDD-A19307 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 20:54:57 UTC)

ardelean, care va întreprinde incursiuni largi în istoria popoarelor vecine, a Imperiului Roman ori a celui Bizantin.

În anul 1868 se tipăreşte la Bucureşti, după copia variantei lui Vida.

Toate ediţiile de până acum au avut la bază doar copii ale originalului. Acesta vedea lumina zilei doar în 1967 prin grija lui Florea Fugariu, iniţiatorul seriei de opere integrale aparţinând lui Şincai.

Cronica lui Şincai poate fi considerată o lucrare de specialitate, o lucrare strâns ancorată în curentul de idei al timpului, servind cele mai impetuoase aspiraţii naţionale şi sociale formulate de mişcarea de redeşteptare naţională din Transilvania.

„*Cronica lui Şincai este un tezaur*
Scump la tot românul cel adevărat:
A sa apariţie n-are preţ de aur,
Are preţ de viaţă, merit nestemat!"

(George Sion, ***Odă***)

Hronica Românilor reliefează ideea romanităţii, originea latină a poporului român, continuitatea lui pe teritoriul vechii Dacii, conştiinţa naţională fiind pretutindeni prezentă; este singura istorie de sinteză, ştiinţific alcătuită, a întregului popor.

The Attempts of Publishing Gheorghe Şincai' s Work

Abstract

Born in Mureş county, at Şamşud – today called after his name – Gheorghe Şincai is considered to be one of the greatest exponents of Şcoala Ardeleană; he was some kind of a martyr of Romanian people and he put all his life in the service of an ideea, materialized in a masterpiece: it is the book of Romanian history, because Şincai considered that a book like that – as rigorously as possible realized and based only on truth – may be an important weapon in the fight for rights and human dignity.

The difficulties he had in publishing ***Hronica românilor***… confirm the fact that the authorities were scared by the historical truth the book presented, as a result af many years of studies in different famous librairies and archives.

Şincai tried to contribute to his people rising among the European nations. That is why his work was considered to be quite „dangerous" and its publication was prohibited.

BDD-A19307 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 20:54:57 UTC)